

Problematika manželství rozvod a vypořádání, zastupování nezletilce a vyživovací povinnost (nezletilého i zletilého dítěte)

Uzavření manželství:

- a) občanský sňatek (před zástupcem orgánu veřejné moci v přítomnosti matrikáře)
- b) církevní sňatek (jen před příslušným církevním zástupcem státem povolené církve nebo náboženské společnosti)

Sňatek v cizině – přípustný, pokud je podle práva státu, kde je sňatek uzavírán a není v rozporu s českým právem.

Hlavní právní důsledky spojené s uzavřením manželství

- a) uzavřením manželství vznikne mezi manželi ze zákona SJM (společné jmění manželů), s výjimkou případů, kdy si snoubenci předem formou veřejné listiny (notářským zápisem) upraví vznik SJM po uzavření manželství jinak,

- b) životní úroveň mezi manželi by měla být v zásadě srovnatelná. Poskytování majetkových plnění jedním z manželů má stejný význam jako osobní péče o rodinu a její členy u druhého manžela.
- c) manželé se mohou v běžných záležitostech vzájemně zastupovat,
- d) dítě narozené v manželství je automaticky považováno za dítě manžela (i kdyby se bílému páru narodil černoušek), manžel má právo domáhat se u soudu popření otcovství k dítěti,
- e) manželé jsou ze zákona osobami blízkými, tj. např. manžel má právo odmítnout bez dalšího před orgánem činným v trestním řízení vypovídat proti druhému z manželovi,
- f) z hlediska trestního práva existuje určitý okruh trestných činů, které se mezi osobami blízkými berou jako návrhové trestné činy. Tedy jednoho z manželů lze stíhat a odsoudit jen se souhlasem druhého manžela,

- g) pokud byl jeden z manželů před uzavřením manželství výlučným vlastníkem např. domu nebo bytu, vznikne uzavřením manželství druhému z manželů užívací právo k tomuto domu (bytu), tj. právo bydlet tam po dobu trvání manželství,
- h) pokud manželé nabývají nějaký majetek po uzavření manželství, pak jej obecně nabývají do SJM (výjimky – např. dědictví jen jednoho manžela, dar jen jednomu z manželů),
- i) v případě exekuce vedené proti jednomu z manželů u dluhu vzniklého za trvání manželství lze přibrat druhého manžela do exekuce jako další povinnou osobu a postihovat majetek spadající do SJM (To neplatí, pokud mají manželé odlišně řešen režim SJM a tato skutečnost je zapsána v příslušném registru),
- j) v případě rozvodu manželství platí, že nedohodnou-li se manželé jinak, pak soud vypořádá SJM rozvedených manželů tak, že podíly budou obecně stejné

Režimy společného jmění manželů (SJM)

- 1) zákonný režim SJM,
- 2) smluvený režim SJM,
- 3) režim založený rozhodnutím soudu

1) zákonný režim

Základním je zákonný režim, podle něhož je součástí SJM obecně vše, co nabyl jeden z manželů nebo oba manželé společně za trvání manželství, s výjimkou toho, co slouží osobní potřebě jednoho z manželů, co jeden z manželů nabyl darem, děděním nebo odkazem, jako náhradu nemajetkové újmy na svých přirozených právech, právním jednáním vztahujícím se k jeho výlučnému vlastnictví nebo náhradou za poškození, zničení nebo ztrátu svého výhradního majetku.

2) Smluvený režim

Snoubenci a manželé si mohou ujednat manželský majetkový režim odlišný od zákonného režimu, a to dohodou ve formě veřejné listiny (notářského zápisu).

Smluvený režim může spočívat v režimu oddělených jmění, v režimu vyhrazujícím vznik společného jmění ke

dni zániku manželství, jakož i v režimu rozšíření nebo zúžení rozsahu společného jmění v zákonném režimu.

3) Režim založený rozhodnutím soudu

Jestliže je pro to závažný důvod, soud na návrh manžela SJM zruší nebo zúží jeho stávající rozsah. Závažným důvodem je podle zákona vždy:

- marnotratné jednání manžela při nakládání s majetkem v SJM (pojem „marnotratné jednání“ ale zákon dále blíže nevymezuje, takže bude záležet, jak to konkrétní případ posoudil soud)
- požadavek věřitele manžela, aby manžel zajistil pohledávku věřitele nad rámec toho, co je výlučným majetkem manžela,
- manžel soustavně nebo opakovaně podstupuje nepřiměřená rizika (opět pojem „nepřiměřené riziko“ a jeho soustavné/opakované podstupování by posuzoval až soud případ od případu).

Závažným důvodem může být také shledáno to, že:

- manžel začal podnikat jako OSVČ,
- manžel se neomezeně ručícím společníkem

právnícké osoby (typicky členem veřejné obchodní společnosti, v níž všichni společníci ručí svým majetkem za závazky v.o.s.),

- případně by šlo i tvrdit, že manžel se stal závislým na alkoholu či jiných návykových látkách (či hrách) a hrozí, že z tohoto důvodu bude s majetkem v SJM závadně nakládat.,

Zákonný režim řeší situace, kdy jeden z manželů nechce (z různých důvodů) SJM upravit ve smluveném režimu, pak druhý z manželů může požádat o úpravu soud.

Rozvod manželů

- a) dohodou, kdy formální náležitosti dohody za splnění dalších podmínek schvaluje soud, nezkoumají se podmínky a důvody rozpadu manželství
- b) rozhodnutím soudu na základě tzv. kvalifikovaného rozvratu manželství

Podmínky rozvodu dohodou

- manželství trvalo déle než 6 měsíců,
- manželé, pokud mají nezletilé děti, již mají upravenou vyživovací povinnost k dětem a péči o ně po dobu

do rozvodu a po rozvodu,

- manželé předloží soudu písemnou dohodu (s ověřenými podpisy), v níž si vypořádají SJM po dobu po rozvodu a úpravu bydlení po dobu po rozvodu.

Pozor! Pokud mají manželé nezl. děti, pak soud jejich rozvod dohodou nezačne řešit dříve, než má k dispozici soudem schválenou dohodu o výchově a výživě nezl. dětí, případně nedohody úpravu této záležitosti přímo soudem (ale zase platí, pokud se manželé chtějí rozvést dohodou, tak se nějak předtím dohodnou i ohledně těch dětí).

Dále, soud nezkontroluje obsah dohody o vypořádání SJM mezi manželi po obsahové stránce, ale jen po formální stránce!

Pozor! Důležité je do dohody vypořádat veškerý (podstatný) majetek v SJM, a to nejen v podobě aktiv, ale i pasiv. Tedy jak např. po rozvodu který z manželů převezme dluhy, apod. Je nejlépe nechat tuto dohodu odborně sepsat advokátem, aby pak nevznikaly spory např. ohledně identifikace konkrétních věcí, které mají komu připadnout.

Podmínky rozvodu při rozvratu manželství

Opět platí základní podmínka, že dokud není pravomocný rozsudek ohledně výchovy a výživy dětí do rozvodu a po rozvodu, rozvodové řízení nezačne.

U tohoto druhu rozvodu jeden či oba manželé tvrdí a prokazují, že spolu nemohou jako manželé dále žít. Soud zkoumá příčiny rozvratu manželství (vždy k tomu vyslyší oba manžele, případně provádí další důkazy).

Pozor! Pokud soud takto manželství rozvede SJM sice zanikne k datu právní moci rozsudku o rozvodu, ale není vypořádáno!

Na nakládání s majetkem v nevypořádaném SJM se pak použije úprava jako by majetek byl v SJM, a to až do doby, než je zaniklé SJM vypořádáno nebo nastane fikce vypořádání.

Vypořádat zaniklé SJM lze dvěma způsoby:

a) soudem na návrh jednoho z manželů, podaným do tří let od právní moci rozsudku o rozvodu, nebo

b) zákonnou fikcí, pokud ani jeden z manželů

nepostupuje dle písm. a) a návrh na soud nepodává.

Vypořádání SJM soudem

Pokud k němu dojde, pak obecně platí, že podíly manželů k majetku v SJM jsou stejné a z toho soud vychází.

Soud může jen opravdu ve výjimečných případech přiznat jednomu z manželů vyšší podíl, to by ovšem musel být případ, kdy by tento manžel:

- vůbec rozvod ani z části nezavinil (vycházelo by se ze zjištění z rozvodového řízení) a
- rozvodem manželů by byl současně výrazně majetkově postižen.

Obecně platí, že podíly manželů při vypořádání jsou stejné, a to i tehdy, pokud jeden jen vydělával a druhý byl jen domácnosti (zde zákon zohledňuje onu péči o domácnost, apod.)

Pozor! Soud v tomto typu řízení není vázán žalobním návrhem a může rozhodnout o vypořádání i jinak (při zachování stejných podílů).

Soudy v těchto řízeních poměrně často rozhodují tak, že náhrada nákladů za právní zastoupení advokátem se účastníkovi vůči druhému nepřiznává (každý si nejčastěji platí svého advokáta). Je to proto, že soud není vázán žalobním návrhem a ve většině případů se i stane, že účastník nemá 100% úspěch.

Pokud by se ale vypořádala např. jedna nebo dvě věci (manželé uzavřeli dohodu o vypořádání SJM, ale na nějaký podstatný majetek zapomněli a pak se již o něm nedohodli a vypořádal se soudem), pak může být náhrada nákladů řízení přiznána, pokud je účastník úspěšný.

Proto, pokud je to možné, je vždy lépe rozvod dohodou, neboť rozvodovým rozsudkem vám soud současně schválí (po formální stránce) i dohodu o vypořádání SJM.

Vypořádání SJM fikcí, uplynutím času

Pokud by po právní moci od rozvodu manželství žádný z manželů nepodal návrh na vypořádání zaniklého SJM, a to do tří let (stačí návrh doručit soudu), pak zákon stanoví fikci vypořádání takto:

- a) hmotné věci movité jsou ve vlastnictví toho z nich, který je pro potřebu svou, své rodiny nebo rodinné domácnosti výlučně jako vlastník užívá,
- b) ostatní hmotné věci movité a věci nemovité jsou v podílovém spoluvlastnictví obou; jejich podíly jsou stejné,
- c) ostatní majetková práva, pohledávky a dluhy náleží společně oběma; jejich podíly jsou stejné.

Zastupování nezletilce

Rodiče mají povinnost a právo zastupovat dítě při právních jednáních, ke kterým není právně způsobilé.

Nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti (uzavřením manželství nebo rozhodnutím soudu) může sám právně jednat v těch věcech, které jsou co do povahy přiměřené jeho rozumové a volní vyspělosti.

Tam, kde nezletilý není schopen právně jednat, za něj jedná zákonný zástupce (rodič).

Pokud hrozí kolize se zájmem nezletilého, pak místo rodiče rozhoduje soud (v případě umělecké činnosti dítěte za úplatu souhlas krajské pobočky Úřadu práce).

Primární je ochrana dítěte, a to i před rozhodnutím jeho rodičů, kdy toto rozhodnutí např. do budoucna nemusí být v zájmu dítěte. Schválení soudem bude např. potřeba:

- zrušení spoření na jméno dítěte,
- soudní řízení, kdy je účastníkem nelz. dítě i rodič, typicky půjde o řízení např. o výživném pro nezletilce,
- jiná, než běžná dispozice s hodnotným majetkem dítěte,
- koupě nemovitosti či dar na jméno dítěte,
- profesionální smlouva mezi nezletilým sportovcem (např. fotbalista, tenista) a klubem,

Výživné u nezletilce

V řízení týkajícím se nezletilce, pokud jde o otázku jeho výchovy či výživy po dobu do rozvodu a po rozvodu je vždy nezletilec zastoupen kolizním opatrovníkem (OSPOD).

Opatrovník nemusí např. schválit dohodu rodičů o výživném, pokud by částka byla nepřiměřeně nízká a žádat sám jménem dítěte, aby i přes souhlas rodičů soud výživné zvýšil.

Řízení o výživném, zejm. v případě požadavku na jeho zvýšení, podává ten rodič, která má dítě svěřeno do výchovy. Soud může výživné u nezletilce přiznat až dva roky zpětně od data podání návrhu.

V případě požadavku za změnu výživného (zvýšení) je třeba argumentovat změnou poměrů, buď na straně dítěte nebo na straně druhého rodiče, a to oproti stavu, kdy naposledy soud rozhodoval.

Pozor! Nárok na výživné má ze zákona přednost před jinými nároky rodiče, ustálená judikatura jak toto posuzovat ovšem mezi soudy úplně není a liší se to někdy případ od případu.

Problém ohledně rozhodovací praxe u výživného je ten, že zde zákon z řízení vylučuje Nejvyšší soud (NS je přitom nejvyšší v soustavě obecných soudů a má jinak sjednocovat jejich rozhodovací praxi), ale po rozhodnutí odvolacího soudu lze již jen věc řešit ústavní stížností k Ústavnímu soudu.

V případě, že podává návrh na zvýšení výživného zletilé dítě, pak pro ně musí platit, že dosud není schopno se bez své viny samo živit (nejčastěji díky dalšímu studiu, které ale nesmí být samoučelné např. v podobě studování další VŠ po absolvování jiné VŠ apod.).

Návrh si podává zletilé dítě samo, judikatura dovodila, že výživné lze přiznat i zpětně 2 roky jako u nezletilce.

Soudy zpravidla ve věci řízení o výživném pro nezletilce nepřiznávají ani jedné straně nárok na náhradu nákladů za zastoupení advokátem (i když je návrh úspěšný).

Naopak podává-li návrh zletilé dítě a je s návrhem úspěšné, potom (má-li advokáta), se náhrada nákladů přiznává jako u běžného sporu.

Dědické právo

Dědické právo vzniká smrtí zůstavitele. Kdo zemře před zůstavitelem, nebo současně s ním, nedědí.

Dědickým titulem je:

- a) zákonná dědická posloupnost podle dědických tříd,
- b) závěť,
- c) dědická smlouva

Dědění ze zákona

Zákonná dědická posloupnost nastupuje jen tehdy, pokud zůstavitel nezanechal závěť nebo není sepsána dědická smlouva. Rovněž nastupuje tehdy, pokud závěť či dědická smlouva neřeší všechnen zůstavitelův majetek nebo pokud by byla závěť (či dědická smlouva) z části neplatná (zůstavitel by např. v závěti pominul tzv. nepominutelného dědice).

Nepominutelný dědic - dítě zůstavitele a nedědí-li (např. v důsledku úmrtí nebo vydědění), pak jím je potomek dítěte zůstavitele.

Povinný díl – zákonný podíl, jaký musí připadnout potomkovi zůstavitele (pokud se ho nezřekl, nebyl jako dědic vyděděn či je dědicky nezpůsobilý).

U nezletilého činí povinný díl $\frac{3}{4}$ jeho zákonného podílu a u zletilého je to $\frac{1}{4}$ zákonného podílu.

Pozor – manžel není nepominutelným dědicem. Zákon počítá s režimem SJM mezi manželi, takže v případě úmrtí náleží přeživšímu manželovi polovina majetku spadajícího do SJM, druhá polovina se řeší v rámci dědictví.

Dědických tříd pro zákonnou dědickou posloupnost je 5, postupuje se podle pořadí (v 1 třídě je manžel zůstavitele a děti).

Pokud nedědí žádný z dědiců dle pěti dědických tříd, pak majetek zůstavitele připadá státu jako tzv. odúmrtí.

Pozor! Pokud jde o dědění ze zákona, pak velikost podílů pro jednotlivé dědice je určena přímo v zákoně (obecně platí, že podíly jsou stejné).

Pokud by se dědicové nedohodli a neuzavřeli dědickou dohodu, může také notář dědictví vypořádat i tak, že jim majetek přikáže do podílu.

Pozor – pokud je dědicem nezletilý, měl by mít kolizního opatrovníka, který za něj bude jednat (např. aby se rodiče nevzdali za nezletilé dítě nějakého pro dítě zajímavého dědictví nebo naopak, aby pro nezletilé dítě nepřijali dědictví zatížené dluhy, apod.)

Dědění ze závěti

Zákon zná 3 druhy závěti

- a) vlastnoručně psaná (holografická), celá závěť musí být psaná jen vlastní rukou zůstavitele,
- b) závěť podepsaná před dvěma svědky, kteří potvrzují, že byli přítomni podpisu závěti (alografická), tito svědci ale nesmí dědit,

c) závěť formou veřejné listiny (sepsaná notáře).

Forma závěti musí být vždy písemná!

Aby byla závěť platná, musí kromě písemné splňovat alespoň tyto náležitosti:

- musí jít o jednu ze tří druhů závěti ad. a) až c),
- musí z ní být patrná vůle odkázat majetek zůstavitele třetí osobě (ta osoba musí být určitelná),
- musí být opatřena datem sepsání,
- musí být opatřena vlastnoručním podpisem zůstavitele (stačí příjmení) tak, jak se zůstavitel běžně podepisoval.

Závěť se musí notáři předložit neporušená, u porušené (např. přetržené závěti) může být problém v tom, zda to přetržení nevyjadřuje vůli zůstavitele nebýt již závětí vázán. Pozdější závěť (podle data pořízení) ruší závěť předchozí.

Závěť formou veřejné listiny sepsané notářem je nejjistější, notář je nejen odpovědný za formální

správnost závěti, ale také závěť ze zákona archivuje.

Dědická smlouva

Novinka v českém právu, jde o smlouvu mezi zůstavitelem a dědicem, smlouva musí mít vždy formu veřejné listiny (notářský zápis). V praxi dle notářů nepoužitelná.

Vydědění dědice

Týká se jen nepominutelného dědice (potomka). Všechny ostatní zákonné dědice lze pominout prostě tak, že zůstavitel sepíše závěť (a v ní svůj majetek rozdělí mezi závětní dědice) nebo uzavře s jedním dědicem (či vícero) dědickou smlouvu.

Pro vydědění potomka jsou čtyři zákonné důvody:

- a) potomek zůstaviteli neposkytl potřebnou pomoc v nouzi,
- b) potomek o zůstavitele neprojevuje opravdový zájem, jaký by projevovat měl,
- c) potomek byl odsouzen pro trestný čin spáchaný za okolností svědčících o jeho zvrhlé povaze nebo
- d) potomek vede trvale nezřízený život.

Pozor! Pokud potomek napadne neplatnost vydědění, pak se před soudem vede spor, zda zůstavitel řádně naplnil všechny aspoň jeden z důvodů ad. a) až d). Pokud by se to neprokázalo, vydědění je neplatné.

Dědictví nelze přijmout s podmínkou nebo jen částečně. Jednou přijaté dědictví nelze odmítnout.

Pozor! V dědickém řízení se nedědí jen aktiva, ale také pasiva (dluhy). Zákon nově vychází ze zásady, že dědic obecně odpovídá za všechny dluhy zůstavitele (i když o nich neví). Dědic se odpovědnosti za všechny dluhy zůstavitele zproští, jen tehdy, uplatní-li tzv. výhradu soupisu.

Při výhradě soupisu pak dědic odpovídá jen za dluhy do výše hodnoty svého dědictví.

Výhrada soupisu – jde v podstatě o prohlášení dědice o tom, jaký majetek po době zůstavitel zanechal s uvedením, že to prohlášení je pravdivé a obsahuje veškerý (podstatný) majetek zůstavitele.

Věřitelé zůstavitele nemají povinnost přihlašovat své pohledávky do dědického řízení. Pokud tak neučiní (např. proto, že ani neví, že jejich dlužník zemřel), nic to pro ně neznamena, protože jejich pohledávka v podobě dluhu přechází na dědice.

Další novinka v dědickém právu – do závěti (i dědické smlouvy) lze nově uvádět příkaz nebo podmínku. S podmínkou či příkazem pak lze spojit dědicův nárok!

Nepřípustný příkaz či podmínka:

- aby jste uzavřeli manželství,
- aby jste neuzavřeli manželství,
- zákaz rozvodu manželství,
- aby jste zůstali v manželství po určitou dobu.

Rovněž jsou nepřipustné podmínky či příkazy v rozporu s veřejným pořádkem (např. budeš dědit, jen když utratíš svého psa), obtěžující dědice či šikanozní (např. musíš žít v domě dalších 30 let a nesmíš jej prodat).

Lze ale asi sjednat podmínky či příkazy typu – naučit se cizí jazyk, (otázka, co třeba maďarština?), postarat se o zvíře zůstavitele, apod.

Odkaz – novinka v českém dědickém právu

Odkazem zůstavitel určuje, že odkazovník (příjemce odkazu) má dostat z majetku zůstavitele určitou věc či soubor věcí, nebo mu má být zřízeno nějaké právo.

Co je důležité, tak odkazovník není dědicem a nepřechází na něj případné dluhy zůstavitele jako na dědice.

Odkaz musí být učiněn písemně, musí z něj být patrné, že jde o odkaz a musí být podepsán a datován.

Odkaz je trochu podobný daru třetí osobě, kdy zůstavitel určuje, aby jeho dědicové (ze zákona, závěti, smlouvy) třetí osobě (odkazovník) vydali z jeho majetku po jeho smrti určitou věc či více věcí (vč. odkazu např. pohledávek za dlužníky zůstavitele), případně zřídili odkazovníkovi nějaké právo (třeba právo doživotního bezplatného užívání nějaké věci).

Každý z dědiců zůstavitele musí mít z majetku zůstavitele alespoň $\frac{1}{4}$ ze svého dědického dílu nezatíženou odkazem.

Výhoda odkazů je v tom, že takto může zůstavitel na třetí osobu (odkazovníka) přesunout i podstatnou část svého majetku, dědicové jsou povinni platný odkaz respektovat (o to dostanou méně) a odkazovník neodpovídá za žádné

dluhy zůstavitele.

V rámci dědického řízení jednáte s notářem, který má dědictví po zůstaviteli na starosti (jako tzv. soudní komisař plní úkoly soudu prvního stupně).